

Колосова В.П.,

кандидат економічних наук,
директор Департаменту співробітництва
з міжнародними фінансовими організаціями
Міністерства фінансів України

РЕФОРМА РОЗМІРУ КВОТ КРАЇН — ЧЛЕНІВ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ

Наведено інформацію щодо еволюції формули обчислення квот країн — членів Міжнародного валютного фонду, подано пропозиції головних учасників цієї дискусії. Обґрунтовано необхідність урахування основних вимог до нової формули, яка задовольняла б інтереси членів Нідерландської групи, в першу чергу України.

The article provides information about the evolution of formula for the calculation of the IMF member states quotas and gives the proposals of the main participants in this discussion. It also motivates the necessity of main requirements for the new formula that could satisfy interests of members of Netherlands Group, primarily Ukraine.

Ключові слова: МВФ, країни-члени, Нідерландська група, формула обчислення квот, розмір квот, СПЗ, реформування.

Міжнародний валютний фонд (*далі* — МВФ, Фонд) — міжнародна фінансова організація, заснована в 1945 році, до складу якої входять 186 країн. Останньою країною, що приєдналася до нього в червні 2009 року, стало Косово. Згідно зі Статутом МВФ його кредити спрямовуються на підтримку курсу національної валюти, міжнародних резервів держави та активних позицій платіжного балансу. Отримувачами кредитів Фонду є центральні банки країн-членів, які зараховують їх у свої міжнародні резерви та використовують виключно для інтервенцій на валютному ринку для вказаних цілей. Сьогодні в системі МВФ працює близько 2600 співробітників зі 146-ти країн світу. З листопада 2007 року директором-розпорядником МВФ є Домінік Строс-Кан.

Для кожної держави — члена Фонду встановлюється квота, яка виражається у спеціальних правах запозичення (СПЗ). Розмір квоти країн-членів визначається Радою керуючих відповідно до ролі держави у світовій економіці. Внесок кожної держави-члена дорівнює її квоті та виплачується Фонду в повному розмірі через відповідну організацію — депозитарій.

Україна стала членом МВФ згідно із Законом “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій”, який було прийнято 3 червня 1992 року. На цей час квота України у МВФ становить 1372,0 млн СПЗ, або 0,63 % від загального портфеля Фонду.

У МВФ здійснюється реформа розміру квот країн-членів та кількості їх голосів для перегляду рівня представництва таких країн у Фонді у зв’язку зі зміною

позиції деяких із них у світовій економіці. Це питання є одним із найгостріших та потребує вирішення найближчим часом разом із тими, які пов'язані із запобіганням кризам та діяльністю МВФ у країнах, що розвиваються.

Позиції держав у Фонді визначаються розміром встановлених для них квот, які обчислюються на основі спеціальної формули, що враховує економічний потенціал, розміри золотовалютних резервів країн та інші фактори. Зазначені критерії з часом змінюються, й розміри квот періодично переглядаються.

Розмір квот є важливим для держав — членів МВФ, адже від нього залежить обсяг їх фінансової підтримки з боку Фонду та кількість голосів, що отримує країна та які визначають її вплив на політику МВФ. Оскільки чинна система нарахування квот і розподілу голосів позбавляла більшість країн-членів можливості впливати на перебіг подій у Фонді, проблема квот і голосів була предметом гострих дискусій. Хоча в першу чергу це стосувалося країн, що розвиваються, суперечки точилися й серед економічно розвинутих держав. Станом на серпень 2006 року двадцять чотирьом таким країнам належало понад 60 % голосів у МВФ, із них 17 % (блокуючий пакет)¹ — Сполученим Штатам. Останні зміни у світовій економіці ще більше загострили проблему квот і голосів у Фонді. З'явилися нові лідери, істотно змінилися позиції низки країн у світогосподарських відносинах, а структура представництва у МВФ здебільшого досі відображає баланс сил на час створення цієї міжнародної фінансової організації.

18 вересня 2006 року на щорічних зборах Світового банку та МВФ, які проходили в Сінгапурі, Рада керуючих прийняла Рішення про реформування розміру квот та кількості голосів у МВФ (*dali* — Рішення), яким передбачалося:

- здійснити спеціальне підвищення квот для Китаю, Кореї, Мексики й Туреччини;
- затвердити до весняних зборів 2008 року нову формулу розрахунку квот, яка надавала б найпростіший і найпрозоріший метод розрахунку;
- провести другий раунд спеціального підвищення розміру квот, для того щоб привести квоти країн-членів у відповідність до нової формули;
- після завершення цих реформ прийняти рішення, в якому навести результати перегляду квот;
- внести зміни до Статей Угоди Фонду щодо збільшення щонайменше вдвічі базових голосів, які надають можливість зберегти частку голосів країн із низькими доходами на рівні, що був до щорічних зборів у Сінгапурі;
- збільшити число співробітників Виконавчої ради, котрі будуть представниками великої кількості країн;
- розглянути необхідність внесення змін до Статей Угоди щодо надання можливостей виконавчим директорам призначати більше одного заступника.

На виконання Рішення оголошено про збільшення квот і відповідно кількості голосів чотирьом країнам, що найшвидше розвиваються та недостатньо представлені

¹ IMF Annual Report 2008; International Financial Statistics. — IMF, 2008.

у МВФ, а саме: КНР, Республіці Кореї, Мексиці й Туреччині. В жовтні 2006 року квота Китаю збільшена з 6369,2 млн СПЗ до 8090,1 млн, квота Кореї — з 1633,6 млн СПЗ до 2927,3 млн. У листопаді 2006-го квоту Туреччини збільшено з 964,0 млн СПЗ до 1191,3 млн, у травні 2007-го — квоту Мексики, з 2585,0 млн СПЗ до 3152,8 млн. Також були проголошені плани щодо реформування квот (представництва)². І для цього є кілька причин.

По-перше, за останні десятиріччя роль окремих країн у світовій економіці змінилася, а всі попередні перегляди квот у МВФ виходили з розміщення головної частини приросту квот (ресурсів) фонду пропорційно до попередніх і лише частково — до розрахункових квот, що завжди пояснювали складністю й непрозорістю існуючих формул їх розрахунку. У формулах застосовуються такі показники, як ВВП, обсяги поточних операцій платіжного балансу (надходжень і платежів) та їх варіабельність, міжнародних резервів тощо. Одразу використовують кілька таких формул. Утім, при розрахунку квот за існуючими формулами перевага надається невеликим відкритим економікам зі значними обсягами реекспорту й валютних резервів, водночас країни з високими темпами економічного зростання, але з порівняно стабільним платіжним балансом залишалися осторонь.

Декілька раундів пропорційного збільшення квот призвели до того, що країни Азії, зокрема Японія, Корея, Китай, зважаючи на розмір їх економік та акумульованих ними фінансових ресурсів, а також їхню частку в сукупних голосах МВФ, які залежать від квот, виглядають недостатньо представленими в Раді директорів МВФ. Те саме стосується США, частка яких у світовому ВВП (понад 25 %) не відповідає частці в голосах МВФ (близько 17 %). Разом із тим країни Європейського регіону (крім Німеччини, Туреччини й Іспанії) та більша частина держав Близького Сходу й Африки виглядають надміру представленими. Особливо це стосується більшості пост-комуністичних країн Європи, в тому числі України, фактична квота якої в голосах МВФ більш ніж удвічі перевищує розрахункову (за останніх два роки цей розрив дещо скоротився).

По-друге, МВФ є міжнародною монетарною та валютно-фінансовою установою, втім, розповсюдження монетарних союзів — в Єврозоні, Західній Африці, Карибському регіоні — не дає підстав розглядати торгівлю між їх членами як міжнародну для розрахунку квот. Тим більше, що за Статутом МВФ його членами можуть бути тільки окремі країни. Парламенти цих країн ратифікують Статут, затверджують суми внесків до статутного фонду МВФ, а також, у рамках бюджетів на міжнародні організації, схвалюють витрати, викликані використанням їх валют у операціях Фонду. МВФ проводить консультації не лише із країнами — членами Європейського союзу, а й із Центробанком у Франкфурті, Єврокомісією у Брюсселі. Представник Європейського центрального банку має статус спостерігача в Раді директорів МВФ та виступає з доповіддю щодо розвитку країн Європейської зони.

² Круглик С., Єременко О. Міжнародний валютний фонд перед новими викликами // Вісник Національного банку України. — 2008. — № 3 (145). — С. 10.

Країни Євросоюзу також регулярно проводять неформальні консультації в рамках Ради директорів, що в перспективі може привести до єдиного європейського представника в цій раді. Сполучені Штати розраховують через реформу квот (представництва) збільшити керованість і передбачуваність Ради директорів МВФ. США мають право накладати вето на найважливіші рішення МВФ, які потребують 85 % голосів. Але можливість заблокувати будь-які принципові рішення не означає передбачуваного проведення власних позитивних рішень. Навіть політична координація в рамках Великої двадцятки часто не дає змоги досягти рішення Ради директорів. Приведення голосів у МВФ у відповідність до ролі країн у світовій економіці — в світовому ВВП у доларах за ринковим курсом, як це бачать США й деякі інші найбільші країни, — полегшить координацію та зменшить кількість кроків, потрібних при узгодженні позицій. Від такої реформи виграє представництво насамперед найбільших економік — США, Японії й Німеччини. Додаткової ваги можуть набути також КНР, Корея, а в перспективі — й інші великі країни.

По-третє, багато азійських країн не задоволені ідеологічним і кадровим впливом США та ЄС на Фонд. Це пов'язано з тим, що практично всі фахівці МВФ здобули освіту в університетах США та ЄС, що призвело до низки помилкових, занадто стандартизованих порад і умов антикризових програм під час Азійської кризи. КНР, Японія й Корея час від часу виступають із ініціативами про створення альтернативного Азійського монетарного фонду. При цьому сукупний резервний пул такого фонду міг би бути набагато вагомішим за кредитний потенціал МВФ, який становить близько 200 млрд дол. США. На сьогодні країни Азії контролюють валютні резерви, що перевищують 2 трлн дол., уже існує обмежена угода про взаємне фінансування країн Східної Азії на випадок фінансової скрути.

Крім зазначеного країни, що розвиваються, наголошували: їх роль і голос як головних споживачів ресурсів і технічної допомоги Фонду стали за роки існування останнього практично маргіналізованими. Одразу після заснування МВФ голоси країн-учасниць розподілялися не тільки залежно від квот, а й шляхом рівного між усіма країнами-учасницями розподілу базових голосів: на початку 1950-х вони становили 11 % від усіх голосів, але згодом їх частка впала до 2 %. Поряд із відсутністю належного представництва споживачів послуг Фонду африканські офіси в Раді директорів (а їх у ній два) представляли 20—25 країн, що надзвичайно ускладнювало ефективну взаємодію з керівництвом відповідних держав. Часто це були проблемні країни зі складними програмами, реструктуризованими і простроченими боргами тощо. Вирішення питання базових голосів вимагало внесення поправок до Статуту МВФ, а це, у свою чергу, — ратифікації змін згідно з національним законодавством усіх країн-членів (у більшості випадків вона здійснюється через парламентську процедуру прийняття змін до законів про вступ у МВФ та ратифікацію Статуту МВФ).

Таким чином, загальними цілями реформи квот МВФ проголошені, по-перше, оптимізація квот у МВФ з огляду на роль держав у світовій економіці (а також у

фінансах і торгівлі, як наполягають відповідно ЄС і КНР) та, по-друге, збільшення представництва країн, що розвиваються (котрі є головними споживачами послуг МВФ), у Раді директорів МВФ та в сукупних голосах країн-членів.

У Рішенні було викладено робочу програму з реформування представництва країн у Фонді. Очікувалося прийняття рішення Виконавчою радою МВФ щодо нової формули для обчислення квоти до початку щорічної зустрічі у 2007 році та не пізніше, ніж до засідання групи країн-членів навесні 2008-го. Ця формула повинна була забезпечити простіші і прозоріші способи фіксування позиції країн-членів у світовій економіці.

Бреттон-Вудська формула обчислення квоти була застосована в 1944 році та складалася із п'яти змінних показників: національний дохід, офіційні резерви, імпорт, змінність експорту та співвідношення експорту й національного доходу. Багатоформульний підхід запроваджено на початку 1960-х, коли Бреттон-Вудська формула була доповнена чотирма іншими формулами, які містили ті самі основні змінні показники, проте з більшим акцентом на зовнішню торгівлю й зовнішні змінні показники. Востаннє формули обчислення квоти були змінені в контексті Восьмого спільного огляду, в 1982—1983 роках, але зі збереженням їх основної структури.

Бреттон-Вудська формула: $Q1 = (0,01Y + 0,025R + 0,05P + 0,2276VC)(1 + C/Y)$

Схема III: $Q2 = (0,0065Y + 0,0205125R + 0,078P + 0,4052VC)(1 + C/Y)$

Схема IV: $Q3 = (0,0045Y + 0,03896768R + 0,07P + 0,76976VC)(1 + C/Y)$

Схема M4: $Q4 = 0,005Y + 0,042280464R + 0,044(P + C) + 0,8352VC$

Схема M7: $Q5 = 0,0045Y + 0,05281008R + 0,039(P + C) + 1,0432VC$

Q — розмір квоти;

Y — ВВП за поточними ринковим цінами за останній рік;

R — резерви золота й зарубіжної валюти за 12 місяців, вклади зі спеціальним правом запозичення та резервна позиція у МВФ за останній рік;

P — щорічний середній показник поточних платежів (товари, послуги, дохід та приватні перерахування коштів) за останніх п'ять років;

C — щорічний середній показник доходів (товари, послуги, дохід та приватні перерахування коштів) за останніх п'ять років;

VC — змінність показників поточних доходів, що визначається як стандартне відхилення від центрованого змінного середнього показника за п'ять років, за останніх 13 років.

Щодо кожної з чотирьох додаткових формул для обрахування квоти необхідно враховувати фактор коригування показників, тому сума обрахунків для країн-членів дорівнює сумі за Бреттон-Вудською формулою. Результати, що надаються у “відхиленні”, показують користь, яка буде досягнута в разі, якщо змінні показники будуть використані як єдина змінна в лінійній формулі. При цьому негативне значення ВВП матиме більший вплив на остаточний розмір квоти, ніж негативне значення, наприклад, резервів.

Першим кроком для з'ясування того, чи відповідає формула обчислення квоти меті чесного відображення цілей Фонду, є визначення змінних показників, які повинні бути використані у формулі. На зустрічах у 2001—2005 роках країни-члени дійшли згоди, що немає потреби шукати нові змінні показники для формули, тому було вирішено, що ВВП визначає потенціал країни для внесків у МВФ. Згідно з Рішенням “більше уваги слід приділити ВВП країн-членів”. Особливу зацікавленість у підвищенні ролі ВВП у новій формулі виявляють США, оскільки вони забезпечують 30 % світового ВВП. Деякі країни хотіли би бачити ВВП як паритет купівельної спроможності, але багато хто погоджується, що цей показник має використовуватись як ринковий валютний курс.

Показник “відкритість економіки” переважно визначається як важливий елемент для з'ясування й ролі країни у світовій економіці, й потенційної вразливості. Змінність цього показника може зумовлюватися тим, що поширена інтеграція окремих країн-членів у світову економіку відповідає меті МВФ виконувати роль міжнародного координатора. Відкритість повинна включати дійсну й фінансову (складністю включення останньої є певна обмеженість даних). У документі Фонду на цю тему зазначено, що відкритість може визначатися як абсолютна сума поточних видатків і доходів. Фінансова відкритість може вимірюватися як сума фінансових потоків у країну та із країни, й це визначатиме зв'язок між державами. Визначення відкритості економіки як змінного показника кількості акцій має такий недолік, як зміна ціни на акції без нової взаємодії між країнами, наприклад, через зміни в курсі валют.

Включення змінних показників поточних доходів чи іншого показника, вразливості, є ще одним питанням для розгляду. Змінність показників зовнішньої торгівлі, які включаються в теперішні формули, може бути відповідною мірою вразливості, але також може дещо підвищити рівень країни зі слабким курсом. Тоді як деякі погоджуються на цей негативний ефект, досить поширеною є точка зору, що даний показник повинен бути включений у формулу для відображення вразливості, хоча з порівняно невеликою вагою.

Резерви, як міра спроможності робити внески в ресурси МВФ, дещо втратили свою важливість. У багатьох країнах, особливо з розвинутою економікою, чії валюти використовуються як активи міжнародних резервів, спостерігається тенденція до зниження розміру резервів, тому вони повинні відігравати незначну роль або взагалі не використовуватись у формулі.

У теперішній системі з декількома формулами важко визначити вагу окремих змінних показників. У 2000 році внесок ВВП до підрахованих квот становив приблизно 29 %, при цьому показники країн дуже різнилися, оскільки використовувалися різні формули. Методологія, що застосовується для обчислення внеску ВВП, видається дуже слабкою.

Найпростішою формулою є лінійна. Її головна перевага — прозорість, тобто те, як визначається квота країни, досить чітко видно. Лінійна формула є досить

стримуючою в розподілі квот, оскільки має тенденцію надавати більшу вагу більшим країнам і навпаки. Точнішого розподілу можна досягти за рахунок використання в новій формулі нелінійних компонентів. Наприклад:

$$\text{Квота} = (a \cdot \text{ВВП} + b \cdot \text{відкритість} + c \cdot \text{змінні показники} + d \cdot \text{резерви})p.$$

Чим менша важливість фактора скорочення p , тим точніше розподілятимуться квоти. Водночас відносне розміщення країн не змінюється порівняно з лінійною формулою, яка включає ті самі змінні показники.

Деякі члени МВФ, зокрема США, підтримують лінійну формулу, в якій найбільше важить ВВП. Поєднання великої ваги ВВП і лінійної формули може призвести до того, що великі країни отримають більший розмір квоти, ніж тепер. Оскільки це є небажаним і політично неможливим, вважається, що ці держави повинні відмовитися від частини своїх квот. Утім, прагнення великих країн відмовитися від частини їхніх квот може спровокувати залежність від цих держав, тому створення формули, що даватиме неприйнятний результат, є вкрай небажаним. До того ж це буде суперечити Рішенню, у якому зазначено: “формула повинна забезпечувати простий і прозорий спосіб фіксування відносної позиції країни-члена у світовій економіці”. Перевага надається формулі, яка дасть задовільні й політично коректні результати. Це можливо лише за умови включення в нову формулу нелінійних елементів або за рахунок зменшення ваги ВВП.

Рішенням визначено щонайменше подвоєння кількості базових голосів. Крім того, небажаним і політично неможливим є зменшення другим спеціальним підвищенням квот загальної кількості голосів для країн із перехідною економікою та з економікою, що розвивається, тобто підвищення квот може бути поєднаним із подвоєнням базових голосів, а збільшення квот — гарантувати збільшення таких голосів, для того щоб не допустити відносного зменшення голосів країн із перехідною економікою та з економікою, що розвивається. Так, Нідерланди надають перевагу підвищенню кількості голосів країн із перехідною економікою та з економікою, що розвивається.

Другий раунд спеціального підвищення розміру квот потрібен для того, щоб привести квоти країн-членів у відповідність до нової формули. Їх розмір залежить від декількох параметрів, серед яких — різниця між новою і старою квотами, рівень практичності у використанні нової формули та обсяг збільшення базових голосів.

Визначаючи позицію в обговоренні розміру квот, необхідно враховувати прями інтереси й політичне виконання позиції групи країн на чолі з Нідерландами, до якої входить Україна. Відкритість економіки і змінні показники важливі для нашої групи; вона докладала зусилля для включення їх у нову формулу, при цьому надаючи відповідне значення ВВП. Крім цього, нелінійна формула, яка зменшує вплив великих країн та збільшує вплив малих, повинна працювати на користь нашої групи. Збільшення кількості базових голосів підвищить число голосів країн зі слабкою економікою в нашій групі.

У формулах для обчислення розміру квоти використовується п'ять змінних показників: ВВП, резерви, поточні видатки, поточні доходи, які визначають відкритість економіки, та змінність поточних доходів. На даний момент квоти МВФ визначають кількість акцій країн-членів, котрі мають право голосу, міру доступу до фінансів МВФ і розмір внесків до Фонду. І нова формула повинна відображати попередні функції МВФ, хоча деякі країни запропонували не пов'язувати доступ країн-членів до ресурсів Фонду з розміром квоти.

Чинна система обчислення розміру квоти піддається критиці, оскільки не є прозорою через свою складність. Існує думка, що частка країн, яка вимірюється у ВВП, повинна мати більшу вагу при визначенні квоти держави. Вважається, що МВФ звертає більшу увагу на міжнародні відносини між країнами, ніж на частку держави як таку, маючи на увазі, що відкритість економіки має бути важливим змінним показником у формулі. А відкритість економіки повинна виражатися в реальних і фінансових показниках, бо фінансові потоки стають важливішими у взаємодії між країнами. Включення змінних показників у формулу є дуже важливим, хоча є думка, що внаслідок цього держави з “поганою” економічною політикою отримують перевагу. Країни, які підтримують ідею не пов'язувати доступ членів Фонду до його ресурсів з розміром квоти, бажали б виключити змінні показники з формули, оскільки вони здебільшого відображають потенціальну потребу держави у фінансуванні МВФ. Вважають, що роль резервів у світі зменшилася, тому що країни частіше використовують плаваючий курс валют.

Кількість голосів розподілятиметься таким чином, щоб частка акцій визначалася тільки формулою, однак треба поступово переходити від теперішніх показників до частки акцій за новою формулою. Цей процес триватиме роками, адже перевага надається довгостроковому підходу. Для країн, які швидко зростають, очікується, що фактор ВВП буде сприятливішим (тоді як поточні доходи відносно ВВП — використовуються у Бреттон-Вудській формулі — здебільшого зменшаться).

Формула 1 = 0,5 ВВП + 0,3 відкритість + 0,15 змінні показники + 0,05 резерви

Ця формула включає змінні показники, які використовуються у старих формулах та враховує той факт, що деякі країни-члени хочуть, аби ВВП мав більший вплив. США стверджують, що ВВП повинен бути мінімальним. У даній формулі бралось до уваги подвоєння базових голосів. Показники змінності поточних доходів традиційно використовувались у підрахунку квот, однак МВФ раніше зазначав, що бажано використовувати змінні показники як поточних доходів, так і чистого потоку капіталу.

Формула 2 = 0,4 ВВП + 0,4 відкритість + 0,2 змінні показники

Ця формула показує, що станеться в разі, якщо не будуть використовуватися показники резервів, а більше значення надаватиметься відкритості економіки.

Отже, МВФ запропонував підхід до реформування квот, згідно з яким у формулі їх розрахунку 50 % припадатиме на ВВП (із яких 40 % буде розраховано за

паритетом купівельної спроможності), 30 % — на відкритість економіки, 15 % — на варіабельність поточного рахунку та 5 % — на резерви. Також у формулі враховано показник компресії — 0,95, що відповідає інтересам держав, економіки яких швидко розвиваються, нових ринкових економік, країн із перехідною економікою.

Для того щоб запевнити, що результати підрахунків за новою формулою будуть стабільними та не залежатимуть від добровільної відмови декількох великих країн — членів МВФ від частки голосів, можна використати фактор скорочення, для того щоб частка голосів США була такою ж, як до засідання в Сінгапурі. Якщо відкоригувати змінні показники і значення у скороченій формулі, цей фактор також доведеться змінити, аби Сполучені Штати отримали 17,03 % голосів.

Дані для обчислення квот беруться переважно з видань МВФ “Міжнародна фінансова статистика” та “Світовий економічний прогноз”. Відсутні дані вираховуються на основі звітів працівників та, в деяких випадках, інформації країни. Коригування даних було здійснено для країн-членів зі значним реекспортом, міжнародним банківським доходом (маржею) та/чи операціями з немонетарним золотом. Такі коригування здійснені в попередніх оглядах квот у моментах, де проаналізовано коригування квот країн-членів. Коригування балансу платіжних даних зачіпає обрахування квоти для 27-ми таких країн.

Альтернативні змінні, що вимірюють ВВП і змінність, також поновлені. В дискусіях щодо формули обрахування квоти у вересні 2005 року більшість директорів Фонду підтвердили, що переглянута формула має базуватися на оновленні традиційних економічних і фінансових змінних та складатися з чотирьох змінних, це ВВП, рівень відкритості, рівень змінності та офіційні міжнародні резерви. Директори зрештою погодилися, що середній ВВП за три роки за ринковими цінами є найвагомішою змінною, котра включається в кожену нову формулу як показник економічного зростання країни та її потенціалу з метою надання ресурсів для Фонду та їх використання. А також, що змінна величина може бути визначена як відхилення від середніх показників за три роки — для вирівнювання тенденції, якщо правильно охоплювати коливання руху капіталу.

В рамках проведення реформи у МВФ його Виконавчою радою були опрацьовані питання збільшення розміру квот для ряду країн-членів, які звернулися до Фонду з таким проханням, та створення нової моделі доходів і нової структури видатків МВФ. За результатами роботи ради підготовлені пропозиції з вирішення окреслених питань. Реалізація цих пропозицій вимагає внесення поправок до Статей Угоди МВФ. У зв'язку з цим пропонується збільшити розмір квот для деяких членів Фонду (54 країни), визначених для кожної країни в Додатку 1 до Резолюції № 63-2 (Поправка до Статей Угоди МВФ щодо посилення голосу та участі у МВФ).

Повний розподіл акцій для основних груп країн здебільшого є подібним до попереднього. Квота країн із розвинутою економікою зменшується приблизно на 1 в. п., при цьому залишаючись вищою від їхньої реальної частки акцій (табл. 1).

Таблиця 1. Члени МВФ, яким збільшується квота

Країна	Запропонована квота (у млн СПЗ)	Країна	Запропонована квота (у млн СПЗ)
Австрія	2113,9	Литва	183,9
Албанія	60,0	Люксембург	418,7
Бахрейн	176,4	Малайзія	1773,9
Ботсвана	87,8	Мальдіви	10,0
Бразилія	4250,5	Мексика	3625,7
Бутан	8,5	Німеччина	14 565,5
В'єтнам	460,7	Норвегія	1883,7
Греція	1101,8	Оман	237,0
Данія	1891,4	Польща	1688,4
Еквадор	347,8	Португалія	1029,7
Екваторіальна Гвінея	52,3	Республіка Палау	3,5
Еритрея	18,3	Сан Марино	22,4
Естонія	93,9	Сейшели	10,9
Ізраїль	1061,1	Сінгапур	1408,0
Індія	5821,5	Сирійська Арабська Республіка	346,8
Ірландія	1257,6	Словацька Республіка	427,5
Іспанія	4023,4	Словенія	275,0
Італія	7882,3	США	42 122,4
Казахстан	427,8	Сполучені Арабські Емірати	752,5
Капе Верде	11,2	Таїланд	1440,5
Катар	302,6	Тимор-Лесте	10,8
Китай	9525,9	Туркменістан	98,6
Кіпр	158,2	Туреччина	1455,8
Корея	3366,4	Філіппіни	1019,3
Коста-Ріка	187,1	Чад	66,6
Латвія	142,1	Чехія	1002,2
Леванон	266,4	Японія	15 628,5

Джерело: матеріали Міжнародного валютного фонду (<http://www.imf.org>).

Для країн, що розвиваються, як групи відзначається невелике збільшення частки акцій порівняно з попередніми підрахунками, з підвищенням для всіх підгруп, окрім Азії, для держав із перехідною економікою — істотніше (відповідно до нововлених даних). Для країн із економікою, що розвивається, та з перехідною економікою частка акцій залишається нижчою за частку в реальних квотах. Те саме спостерігається в більшості регіональних підгруп, окрім Азії.

У 2008 році Рада керуючих МВФ підтримала пропозиції Виконавчої ради та схвалила поправки до статутних документів Фонду, які передбачають вжиття заходів у рамках національного законодавства кожної країни — члена МВФ. Поправки набудуть чинності за умови прийняття їх трьома п'ятими країн-членів. Слід зазначити, що 13 членів МВФ уже виконали внутрішньодержавні процедури із прийняття поправок. У нашій групі про це повідомили Болгарія, Хорватія та Кіпр. США, як країна з найбільшою квотою — в 17 %, розглядає поправки в Конгресі.

Також пропонується внести поправку до пункту *a* розділу 5 статті 12 Статуту МВФ, яка дасть змогу збільшити кількість базових голосів країн-членів: їх число зросте із 250-ти до 750-ти шляхом рівномірного розподілу 5,502 % сукупних голосів країн-членів. Збільшення базових голосів здійснюється з метою підвищення частки голосів для держав із низьким рівнем доходу, а також для країн, рівень квоти яких є нижчим за середній.

Україна посідає друге місце після Нідерландів у відповідній групі країн-членів, що надає їй можливість призначати заступників виконавчих директорів у Фонді і Світовому банку (табл 2).

Таблиця 2. Розподіл квот у МВФ по групі країн, до якої входить Україна

№ з/п	Країна	Квота у МВФ (%) до прийняття поправки*	Квота у МВФ (%) після прийняття поправки
1	Нідерланди	2,373	2,166
2	Україна	0,631	0,576
3	Болгарія	0,294	0,269
4	Ізраїль	0,427	0,445
5	Румунія	0,474	0,432
6	Хорватія	0,168	0,153
7	Грузія	0,069	0,063
8	Кіпр	0,064	0,066
9	Молдова	0,057	0,052
10	Вірменія	0,042	0,039
11	Боснія та Герцеговина	0,078	0,071
12	Македонія	0,032	0,029
13	Чорногорія	0,013	0,012
Разом		4,720	4,370

* Мається на увазі поправка щодо посилення голосу та участі у МВФ.

Джерело: інформація Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>).

Для України, квота якої у Фонді на даний час становить 0,63 %, або 1372,0 млн СПЗ, поправка щодо посилення голосу та участі у МВФ не передбачає збільшення її квоти: з набранням поправкою чинності квота зменшиться до 0,57 %. При цьому змін у нашій групі членів МВФ не відбудеться: за Нідерландами залишиться перше місце, а за Україною — друге. Отже, представник України збереже за собою посаду заступника директора у Виконавчій раді МВФ. Окремо слід зазначити, що на останньому, чотирнадцятому, засіданні даною поправкою пропонується надати виконавчому директору, обраному більшою кількістю голосів (щонайменше 19-ма членами Фонду), повноваження призначати другого заступника виконавчого директора.

7 серпня 2009 року Радою керуючих МВФ схвалено рішення про розподіл СПЗ на суму, еквівалентну 250 млрд дол. США, з метою забезпечення ліквідності у глобальній економічній системі шляхом додаткового збільшення валютних резервів країн-членів. Такий розподіл було здійснено 28 серпня серед членів Фонду, які

є учасниками Департаменту спеціальних прав запозичень (зараз — усі члени МВФ), пропорційно до їхніх квот. У рамках цього розподілу кожна країна, що є членом Фонду, отримує СПЗ на суму, еквівалентну приблизно 75 % від її квоти, а сукупний обсяг розподілу членам МВФ може сягнути суми, еквівалентної приблизно 283 млрд дол. США.

Як окремий крок набрала чинності Четверта поправка до Статей Угоди МВФ, що передбачає спеціальний разовий розподіл СПЗ. Такий розподіл державам — членам МВФ було проведено 9 вересня 2009 року, через 30 днів після набрання чинності зазначеною поправкою, що підвищило співвідношення кумулятивних розподілів СПЗ державам-членам до їх валют на підставі загального контрольного коефіцієнта, як передбачено в поправці. Загальна сума СПЗ, створених у рамках цього спеціального розподілу, становитиме 21,5 млрд (приблизно 33 млрд дол. США).

У результаті розподіл СПЗ став справедливішим: країни, які вступили до Фонду після 1981 року та не отримували розподілу СПЗ, тепер одержали його. СПЗ, які було розподілено серед країн-членів, вважаються частиною їхніх резервних активів та виконують функцію недорогого буфера ліквідності для країн із низькими доходами, а також із ринком, що формується.

Спеціальні права запозичення безперешкодно обмінюються на будь-які вільно конвертовані валюти, тож країни, що володіють СПЗ, можуть продати їх іншим країнам. Курс СПЗ прив'язаний до кошику з чотирьох основних валют (євро, долар США, японська єна, англійський фунт стерлінгів). Користування СПЗ передбачає платежі з обслуговування, величина яких визначається процентом по СПЗ (середньозважена процентна ставка по 4-х валютах). На сьогодні це 0,26 % річних.

Відповідно до існуючої у МВФ квоти в рамках додаткового розподілу СПЗ Україна одержала 1,017 млрд СПЗ. Крім цього, в результаті спеціального розподілу, проведеного 9 вересня 2009 року, наша держава отримала додаткових 292 млн СПЗ.

Під час зборів Нідерландської групи членів МВФ, які відбулися в лютому 2010 року в Гаазі, обговорювалися питання квот і голосів МВФ. Серед 13-ти країн цієї групи 10 є представленими надміру і 3 — недостатньо. Загальна розрахункова втрата квот по Нідерландській групі становить 0,764 % (нинішня квота групи — 4,373 %) ³.

У разі прийняття пропозиції нідерландської сторони, що звучить як “квота перепредставлених країн не повинна опуститися нижче від розрахункового рівня квоти”, Україна втрачає близько 30 % своєї квоти (нинішня — 0,576 %, розрахункова — 0,407 %). Тому було запропоновано включити в основу майбутніх розрахунків додатковий принцип, а саме: “квоти перепредставлених країн із новою ринковою економікою, що мають нестабільний платіжний баланс, не повинні переглядатися в бік зменшення”.

Перший раунд обговорення чергових пропозицій апарату МВФ щодо реформування квот відбувся 22 березня цього року, втім, конкретних рішень на ньому

³ За даними Міністерства економіки України (<http://www.me.gov.ua>).

прийнято не було: країни ЄС задоволені формулами й виступають проти їх зміни, США приєдналися до критики формул квот. Наступний раунд переговорів, який очікується вже у травні, буде побудований на реальних даних. Можливо, на той час будуть дещо уточнені пропозиції стосовно визначення динамічних країн. Позиція України полягає в тому, що вибір формули і сценарію збільшення квот має базуватися на критерії максимізації приросту частки нових ринкових країн, що розвивалися менш динамічно. На нашу думку, в чинному сценарії необхідно збільшити частку розподілу квот пропорційно до існуючих квот, що дасть змогу зберегти прозорість і зрозумілість сприйняття реформи квот як цілісної системи.

Україна ратифікувала попередній раунд змін до Статуту МВФ (2008 року) і занепокоєна пропозиціями використання ресурсів Фонду на боротьбу із глобальним потеплінням та в інших, не пріоритетних для нього напрямках. Значне збільшення ресурсів МВФ потребує додаткових обговорень.

Сучасні реалії вимагають пошуку взаємоприйнятних рішень для розв'язання валютно-фінансових проблем. МВФ, як і інші міжнародні фінансові організації, повинен вдосконалюватися за нових умов, що складаються у світі, бо є унікальним і важливим інструментом сприяння міжнародному економічному співробітництву. У зв'язку з цим більшість держав, які є його членами, в тому числі Україна, впевнені в необхідності глибокого й послідовного реформування Фонду, зокрема з питань реформи квот.